

Gedicht verzonden

Een literaire creatie - Een literaire productie

Janien Benaets

Het begon in de aanloop naar *Gedichtendag 2007* met een oefening in creatief schrijven van 160's – een dichtvorm van exact 160 tekens inclusief spaties – die we op een blog verzamelden. In een (literair)kritisch commentaarstukje zouden we elkaars mooiste 160 aanwijzen. En waarom zouden we geen heuse wedstrijd bouwen voor alle klassen? Dat is pas *Gedichtendag*! En zo gebeurde het dat 5 aso van Katholiek Scholencentrum JOMA Merksem¹ in recordtempo een productiehuis oprichtte voor *Gedicht verzonden*: een poëziewedstrijd voor snelle beslissers, slimme dichters en sociale lezers.² Snel: 2,5 dagen om een 160 in te sturen, 7 lesuren Nederlands voor de hele onderneming – van conceptvergadering over reclame-campagne en preselectie naar persconferentie en prijsuitreiking, met een evaluatiemoment als afronder. De leraar nam de samenstelling van de professionele jury voor haar rekening en 'nestelde' zich in haar rol van waarnemer, een prettige neutrale positie, zo mocht blijken.

Gedicht verzonden is echter meer dan creatief schrijven en een onderneming, het is ook een leerfilosofie en een leerwijze: 'talenten koesteren en onthullen'³ in literatuureducatie met accenten op actieve cultuurparticipatie, ondernemingszin en identiteitsontwikkeling. Daarbij werden eindtermen en leerplandoelstellingen niet uit het oog verloren. Er was een aangehouden streven naar de best mogelijke realisatie ervan in competentie- en coöpererend leren, en in vaardigheidstraining in harmonie met kennisverwerving en -verwerking voor diverse domeinen van taalbeschouwing en literatuur.

In deze bijdrage wil ik een idee geven van de concretisering van het geheel: een niet-uitputtende ruwe weergave van een klassikaal experiment gekenmerkt door hectiek, positieve stress en gelukkig ook succeservaring. Na een algemene schets van publiek en verloop staat de focus achtereenvolgens op de literaire creatie van de 160 en op de klassikale productie van de poëziewedstrijd *Gedicht verzonden*. Ter illustratie van een en ander is er *The Sausage Machine*, de pas gestarte leerblog⁴ van 5 en 6 aso, op <<http://janien.wordpress.com>>.

The Sausage Machine

HET PUBLIEK

Het publiek bestaat uit kinderen van hun tijd, middelbare scholieren zowel uit tso als uit aso.⁵ De meeste jongeren in mijn klassen

van de derde graad aso vinden zich gemakkelijk terug in het profiel van de 'einsteiners': slim, snel, sociaal. Een enkeling profileert zichzelf als 'gamer'.⁶

Een klassikaal experiment gekenmerkt door hectiek, positieve stress en gelukkig ook succeservaring.

De 160 – een dichtvorm geclaimd door de Nederlandse Sofie Cerutti – viel bij de leerlingen erg in de

smaak. Lees hoe motiverend de 160 kan zijn in het allereerste proefgedicht dat in de klas in slechts enkele minuten tot stand kwam: in exact 160 tekens inclusief spaties.

Een tekstje van 160.
Nog 135 tekens te gaan.
Op de site van Sofie Cerutti,
die dit uit verveling heeft uitgevonden.
Vervelend is het zeker niet.
Bedankt Sofie!x
Tim De Lobelle

Een honderdtal gedichten kwam in de wedstrijd, een aantal dichters bleef gedichten insturen... zo uitdagend vonden ze het schrijven. Eén dichter las zijn gedichten voor op een videoblog, in een passend decor met een inleiding over wat een 160 precies is: zie Rutger Gaumann van 6 aso op <<http://ruttijetje.bravejournal.com>>.

DE CHRONOLOGIE IN 7 LESUREN

Volgende opsomming geeft niet alleen het verloop van de hele onderneming weer, ze maakt meteen een aantal leerinhouden en -activiteiten zichtbaar.

LES 1

De ontdekking van de 160 op <www.precies160.nl> en het proefschrijven van een 160 met advies van de leraar. Bijsturing als besluit: niet elk 'ander' bericht is een gedicht.

Thuiswerk:

- voor 6 aso: ieder een blog aanmaken en daarop twee 160's publiceren; twee commentaarstukjes schrijven bij 160's van medeleerlingen;
- voor 5 aso: twee 160's schrijven.

LES 2

De spontane conceptvergadering over de productie van een poëziewedstrijd op school door 5 aso: tijdsplanning, objectieven, eerste werkverdeling (reclame-ontwerp, wedstrijdreglement).

Thuiswerk: de leraar verstuurt vier e-mails met het oog op de samenstelling van een professionele jury.

LES 3

De reclamecampagne kort voorbereiden met naamgeving, affiche-ontwerp, aanmaken van een e-mailadres (aanstellen van twee beheerders). Simultaan organiseren andere groepjes een klassentoer.

Thuiswerk:

- voor 5 aso: de eigen 160's naar het e-mailadres sturen; na publicatie op de leerblog twee commentaarstukjes toevoegen bij 160's van medeleerlingen;
- voor 5 en 6 aso: voor de preselectie ieder een top 5 doorsturen naar het e-mailadres. De leraar krijgt een leerling-medeblogbeheerder: ingezonden 160's, foto's van de jury vragen om dringende publicatie.

LES 4

Vergadering over de arbeidsorganisatie in Productiehuis 5 aso: functieverdeling met opstellen van een organigram. Teamwerk:

- directie en receptie van de school brieven;
- afspraken voor persconferentie, affiches verspreiden, prijzensponsoring aanvragen, afspraken maken met boekhouding, persbericht opstellen met uitnodiging voor de persconferentie;
- persconferentie voorbereiden naar het model van de persberichten van de grote literaire prijzen: informatie bestuderen over de 160, de wedstrijd, Gedichtendag; persbericht winnaars opstellen; catering aanvragen; setting en scenario uittekenen en schrijven voor persconferentie en prijsuitreiking.

Thuiswerk: organigram op blog publiceren; persteksten afwerken; settings, scenario's, informatie verwerken om goed voorbereid te zijn voor de persconferentie; prijzen aankopen. Leraar stuurt persbericht door naar Belga e.a. Vanaf dan bleef de leraarsfunctie beperkt tot waarnemen in verwondering (en bewondering, dat moet gezegd).

LES 5

Praktische voorbereiding van de persconferentie.

LES 6

Persconferentie: gesimuleerd OF écht? Drie journalisten vergezeld van hun fotografen kwamen en zagen... of het goed was.

De prijsuitreiking *De act!* vond plaats op *Gedichtendag* op de speelplaats, tijdens een verlengde recreatie voor het verzamelde secundair. Ze duurde een goed kwartier.

LES 7

Stil evaluatiemoment: individuele schrijfoefening bij zachte achtergrondmuziek. Doel is de voorbereiding van een evaluatiegesprek met toekomstperspectief: gedichten beleven en schrijven, 'cultuur maken' op school in de vorm van een wedstrijd of...

DE LITERAIRE CREATIE VAN EEN 160

DE PROEFFASE

Prettig onthaald via de site van Sofie Cerutti, prettig gecreëerd als in een handomdraai, zo verliep de kennismaking met de 160. Lezen over... op Sofies site <www.precies160.nl> en andere literatuurpagina's⁷, luisteren naar haar poëtisch manifest op <www.vpro.nl>, en dan aan de slag: creatief schrijven naar de modellen van 160's van de uitvinder herself, van Grote Dichters en goede inzenders. De enorme variatie in de thema's en de oneindige mogelijkheden van poëtische taalkracht komen automatisch onder de aandacht.

Gsm-gebruik in de klas is uitzonderlijk toegelaten.

De leerlingen schrijven naar zelf gekozen modellen uit de rubriek Inbox, de keuze van het thema is vrij. Gsm-gebruik in de klas is uitzonderlijk toegelaten. Ieders eerste 160 komt onmiddellijk onder het kritische oog van de leraar die in een eerste reactie persoonlijk advies geeft, te nemen of te laten, in respect voor de autonomie en de vrijheid van de dichter.

Persbericht *Gedicht verzonden*

23 februari 2007

Uitnodiging persconferentie

De snelste poëziewedstrijd (3 dagen)
 De prilste productie (12 jongeren van 5 aso)
 De grootste overgave (jongeren voor jongeren)
 De bescheidenste middelen (koel hoofd, warm hart, helpende handen)
 Het breedste publiek (iedereen dichter)
 De beste bedoelingen (ondernemen, creëren, presenteren)
 De krachtigste boodschap (positief, creatief)
 De modernste creatie ('160?)
 De mooiste gedichten (ik schrijf, jij blijft)
 De hoogste kwaliteit (juryrapport)
 De eminentste en sympathiekste jury

Sofie Cerutti (NL), wetenschapper en dichter, uitvinder van de 160
Frank Vandenbroucke (VL), Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming

Yella Arnouts (VL), docente Woord en Creatief schrijven

Martijn Nicolaas (NL), projectleider Stichting Lezen Nederland

Gedicht verzonden is

een poëtisch wederwoord aan Marc Hullebus
 een authentieke illustratie bij de doorlichtingsverslagen van de Onderwijsinspectie
 een barometer voor de taalkracht op school
 een ode aan de poëzie voor Gedichtendag 2007

Prettige uitnodiging voor de moedigste persconferentie

The place to be P 203 vaklokaal Nederlands, JOMA, Maantjessteenweg 130 2170 Merksem

Date met 5 aso op woensdag 24 januari 2007 van 10.30 tot 11.00 uur tijdens de les Nederlands

Winnaars poëziewedstrijd onder embargo tot Gedichtendag, 25 januari 2007 (de kortste prijsuitreiking)

mvg

5 aso Productie *Gedicht verzonden*

Stefan Gielen, coördinatie; Maxime Bruynseels en Evelyn Eeckelaert, woordvoersters; Tamara Delen, Dieter De Bakker en Seline Caymaz, schrijvende pers; Line Van Aert en Ellen Van Hoof, human resources, ontvangst en fotografie; Christophe van den Boom en Yannick Van Ginneken, design en inrichting; Sven Wassenaar en Gianni Aerts, presentatoren prijsuitreiking; Janien Benaets, waarnemer

DE BIJSTURINGSFASE

Van bericht naar gedicht

Wat kunnen we ons voorstellen bij schrijfadvies voor een goede 160? In de proeffase tekenden zich bij sommige dichters tendensen af in de richting van dialectgebruik (onder invloed van sommige modellen), puberverzen, seksuele uitpattingen in vulgariteiten... Bij anderen waren de creaties eerder 'gewone berichten', dikwijls met een directe aanspreking van een vriend(in), dan gedichten. Er werd een poging ondernomen om door het voorlezen van bekroonde sms-poëzie de nadruk op originaliteit en poëtische middelen te leggen. Nog anderen presenteerden hun gedicht niet in dichtvorm, wat complicaties gaf bij het tellen naar 160. In het latere wedstrijdreglement werd daarom opgenomen dat de 160 in dichtvorm gepresenteerd moest worden, zoals dat ook op <www.precies160.nl> gebeurt als je de tekst als gedicht invoert.

Wanneer is een sms van 160 tekens een gedicht? Wat is poëzie? Wat is literatuur? Wat is kunst? De eeuwige vraag naar de essentie van literaire taal en naar de esthetische ervaring zoekt een antwoord.⁸

Deuren verdragen geen kieren,
ze klappen dicht/vogels
schrikken vluchtig/iemand
blaast de kaarsen uit...
Het is de wind, zegt men.
De dekselse wind. Hij laat
de aarde fluiten.
Jan Jacquemyn

*Sms-poëziewedstrijd 2006,
Bang zijn met stijl,
OdeGand bekroonde gedichten.
PoëzieCentrum Gent, 2006, p. 28.*

De vormvastheid van de 160

De 160 van Sofie Cerutti is een vormvaste variant van sms-poëzie. Lees hoe de derde prijs in de poëziewedstrijd hem omschrijft:

Een klein poëtisch meesterwerk
het moet echt E-X-A-C-T zijn
niet klein,
niet groot,
precies 160 tekens,
een kunstwerk
op je GSM-scherm,
zonder veel woorden
veel zeggen
Dieter De Bakker

Een heel aantal creaties van de jonge dichters in 5 en 6 en later in de wedstrijd waren slechts bij benadering een 160. Pas in de beoordeling door de professionele jury waarvan Sofie Cerutti deel uitmaakte, rees het probleem van de vormvastheid: de site heeft een speciaal programma voor de telling op precies 160. Niet-machinale tellingen en de woordenteller van Word tellen anders. De organisatoren waren zich op voorhand niet bewust van dit probleem, anders had het reglement naar de precies160-teller van Cerutti kunnen verwijzen. Kijk mee op de blog hoe Sofie Cerutti van een bijna160 een precies160 maakt.

De jury kwam voor een dilemma te staan: ofwel vielen de onechte 160's buiten competitie ofwel moest de oefening/de wedstrijd hertekend worden naar sms-poëzie tout court... De discussie die zich tussen de juryleden ontwikkeld heeft, bevat interessante denkstof over de eeuwige vraag naar de verhouding van vorm en inhoud, en is te lezen op de leerblog.

Het is begrijpelijk dat de uitvinder haar 'merk' beschermt, hoewel ook zij, onder de indruk van de kwaliteit van de teksten teleurstelling voelde. De andere juryleden hadden het er moeilijk mee om mooie gedichten te laten 'vallen'. Er werd voor gekozen om naast de drie winnaars aan een zestal dichters een soort eervolle vermelding te geven in de vorm van een gepersonaliseerde aanmoediging, gepubliceerd in jurycitaten op de leerblog. Op die manier werd aan allen eer bewezen: de jury voor haar enthousiasme, leeslust en deskundigheid, de jonge dichters voor hun schrijftalent. Voor de schrijvers van het wedstrijdreglement een leerschool...

DE BEOORDELINGSFASE

Lees mee op de blog de gedichten en het oordeel van een aantal leeftijdgenoten en zeker ook van de Gouden Juryleden in een overvloed aan citaten uit hun mailverkeer. De *Gouden Jury* verdient ook vanop deze plek in *VONK* een eresaluut!

Geliefde thema's bij de jonge dichters: (puberale) liefde, dromen, verdriet, onmacht en verlangen, tijdsbesteding (voetbal, muziek, reizen), het dichten zelf en de 160. Een handelsklas koos opvallend voor 'reclame'-160's over hun mini-onderneming.

'Luister' even naar liefdesverlangen volgens de winnaar van de tweede prijs:

5 draken verslagen
2 zwarte ridders uitgemoord:
eindelijk bij mijn geliefde!
bloed ruist, handen voelen, bijna bij
haar lippen
verdomme!
Daar gaat de schoolbel!
Gianni Aerts

DE PRODUCTIE VAN EEN GEDICHTWEDSTRIJD

10 OBJECTIEVEN

Zelfstandigheid • Zelfredzaamheid • Teamwerk • Efficiënt tijdsgebruik • Optimisme • Doorzetting • Hoog werktempo • Hoge arbeidsintensiteit • Kwaliteit • Scherpe leerattitude

ARBEIDSORGANISATIE

- *functieverdeling* volgens talenten en voorkeuren in een leerlingenvergadering (zonder leraar) uitgeklaard en vastgelegd in een organigram. Er wordt gewerkt in groepjes van twee of drie, onder één 'algemene coördinator' die verantwoordelijk is voor functieverdeling, organigram en koers;
- *verantwoordelijkheid* voor eigen taken, voor de klasgroep, voor het geheel van de realisatie;
- de *leraar* in de observerende en wakende rol van waarnemer, aanspreekpunt-innood, samensteller van de jury, opdrachtgever voor de evaluatie, mede-blogbeheerder, mede-opsteller van een concluderend schema van kennisonderdelen voor het examen, adviseur en bewaker van het dicht- en presenteerwerk, leverancier van demonstratiemateriaal (persberichten, uitnodigingen, 'goede' mails en zinvolle commentaarstukken), blogger, mede-beoordelaar en aanvuurder.

REALISATIE

Binnenschoolse poëziewedstrijd gerealiseerd binnen de lesuren Nederlands met reclamecampagne, persconferentie, prijsuitreiking. Er zijn geen financiële middelen. Faciliteiten: verlengde speeltijd voor de prijsuitreiking, koffie en thee voor de pers, kopieën van de affiche, publicatie van de winnende gedichten op de schoolsite. Verder sponsort de school op vraag van het productiehuis de voorgestelde prijzen: FNAC-bons van 25, 15 en 10 euro.

AND THE WINNER IS...

De stad grijs
de paden druk
stemmen rond mijn hoofd
de banken stuk
de zon schijnt tussen de gebouwen door
de muren zijn kil
stad aan de stroom
waar ik wonen wil.
Johan Deceuninck

Janien Benaets

Katholiek Scholencentrum JOMA Merksem

janien.benaets@telenet.be

Noten

- 1 *Het vroegere Mater Dei-Instituut Merksem kent een decennialange traditie van literatuur/poëziecultuur op school: van de culturele week 'Vlaamse schrijvers spreken' sinds de jaren 60 over 'Culturele Dagen' in de jaren 70 en 80 naar boekenbeurs- en andere cultuurprojecten⁴ waarvan als belangrijkste het proefproject 'De jonge Gouden Uil' (1997) en 'Het Gouden Uilskuiken' (2001), voorlopers van de 'Inktaap'. Steeds in nauwe samenwerking geconcipieerd, uitgewerkt en georganiseerd met collega Nederlands Chris De Commer, waarvoor dank.*
- 2 *Mijn speciale dank: aan 5 aso voor de 'professionele', prettige en leerrijke samenwerking, aan 6 aso voor het proefschrijven van de 160 en aan alle deelnemers aan 'Gedicht verzonden'. 'Gouden' dank gaat naar de Gouden Jury.*
- 3 *Ik dank deze 'tedere' omschrijving aan Philippe Schoenmaekers in zijn titel over Gedichtendag en 'Gedicht verzonden' in Gazet van Antwerpen van 25 januari 2007.*
- 4 *Zie het uitnodigende artikel: Gonnissen, K. (2006). Wat is een weblog? VONK, 36/2 (december 2006), p. 55-57.*

- 5 Leessuggestie over de sms- en chat-cultuur van jongeren: De Kesel, M., Bresseleers, B. & Knops, J. (red.) (2005). *Messages, Sms- en chat-cultuur van jongeren*. Gent: Mens & Cultuur Uitgevers.
- 6 Lees de (examen)opdracht voor die bevraging in mijn voorpublicatie van het kerstexamen Nederlands 2006 voor 6 aso op de blog 'De cultuur van het lezen' van Ronald Soetaert e.a. op <www.taalunieversum.org>. Ook als reactie bedoeld tegen Marc Hullebus in het kennis-en-vaardighedendebat. Ik stuurde Marc Hullebus trouwens de winnende gedichten van 'Gedicht verzonden' als "poëtisch wederwoord" en "barometer voor de taalkracht op school". Als antwoord kreeg ik een uitnodiging voor zijn o-zon-symposium...
- 7 Voor een kennismaking met hedendaagse poëzie die gebruik maakt van multimedia, zie ook <www.markboog.nl>.
- 8 Suggesties voor een aanvullende complementaire leesoefening voor de derde graad aso:
 - Bodifée, G. (2007). Wat uit snaren komt. *Column*. Knack, 37/3 (17 januari 2007), p. 54.
 - Merleau-Ponty, M. (2003). Kunst en de waargenomen wereld. In: *De wereld waarnemen*. Amsterdam: Boom, p. 73-80.
 - Peeters, H. (2002). Recensie van de taal. Ongepubliceerd gedicht in: Vlaanderen & Co, Poëten in het Parlement, Bloemlezing 2002. Leuven: Van Halewyck, p. 139-140.